

Nr 298.

Av herr **Lundberg m. fl.**, *angående dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor med flera läroanstalter.*

I proposition nr 392 har Kungl. Maj:t förelagt riksdagen förslag angående dyrtidstillägg från och med ingången av år 1920 åt lärare vid folk- och småskolor m. fl. läroanstalter. Till grund för detta förslag ligger ett av särskilt tillkallade sakkunnige avgivet betänkande.

I likhet med nämnda sakkunniga har Kungl. Maj:t därvid för ifrågavarande lärare föreslagit principer, som väsentligt avvika från dem, som tillämpas för samtliga befattningshavare i statens tjänst, och som, då de tidigare förts fram, såväl av Kungl. Maj:t som av riksdagen förkastats.

Vid avgörandet av, huruvida en dylik undantagsställning för ovanberörda lärare kan vara befogad, torde en närmare granskning av de allmänna utgångspunkter och förutsättningar, på vilka sakkunniga grundat sitt förslag, vara erforderlig. Därvid måste i första hand den frågan avgöras, huruvida de för folk- och småskolans personal år 1918 bestämda fasta lönebeloppen kunna anses såsom skäliga enligt 1914 års prisnivå. Detta spörsmål sammanhänger i sin ordning med frågan om, huruvida läraregärningen i allmänhet kan anses likvärdig med eller ur samhällelig synpunkt lika betydelsefull som annat arbete i samhällets tjänst.

I fråga om de statsanställda lärarne är denna princip oförbehållsamt erkänd, varför också nämnda lärare blivit i lönevillkor fullt ut likställda med i utbildningshänseende jämförliga befattningshavare på andra områden. Av okänd anledning ha emellertid så väl lärarelönenämnden som löneregleringskommittén vid sina för båda lärarekategorierna samtidigt verkställda utredningar beträffande folkskollärarnes löneförmåner sorgfälligt undvikit att genom en dylik jämförelse söka få en norm för de åt nämnda lärare föreslagna lönebeloppen, varför i berörda hänseende inga direkta uttalanden föreligga.

Då det emellertid vid bedömande av ifrågavarande spörsmål torde

vara speciellt vägledande att något närmare granska de synpunkter, som vid regleringen av läroverkslärares löneförmåner voro avgörande för tillämpning av likställighetsprincipen, må här nedan i korthet framdragas de huvudskäl, som anförts för nämnda likställighet.

Huvudsakligen synes det ha varit *utbildningsförhållandena, tjänsteansvaret* samt *de färre befordringsmöjligheter på lärarebanan*, som därvid varit avgörande och som av såväl lärarelönenämnden som löneregleringskommittén ansetts tala för att lärarne, särskilt som kompensation för de ringa möjligheterna till befordran, avlönas något högre än med dem i övrigt jämförliga befattningshavare.

Lärarelönenämnden yttrar härom (Huvudbet. band I sid. 144, 145 och 147): »Vad som gör en tjänst lockande är icke allenast de avlöningsförmåner, som äro förenade med tjänsten, utan jämväl och i mycket hög grad den möjlighet att befordras till högre avlönad tjänst, som tjänsteinnehavaren kan hava i utsikt. I detta avseende föreligger en högst väsentlig skillnad mellan första gradens tjänster inom centralförvaltningen och adjunktstjänsterna vid de allmänna läroverken. Om, med bibehållande av de nu fastställda kompetensfordringarna, en tjänsteman av första graden icke skulle hava större möjligheter till befordran än en läroverksadjunkt, så lider det intet som helst tvivel, att tjänstemannakåren av första graden skulle bliva mycket svår att rekrytera och mycket illa rekryterad. Vid jämförelsen mellan de två ifrågakvarande kårernas löneförhållanden kan olikställigheten i nu berörda hänseende omöjligen lämnas ur räkningen. Också har av ålder den uppfattningen gjorts gällande, att läroverksadjunkterna böra komma i åtnjutande av flera ålderstillägg än andra motsvarande befattningshavare, för att på så sätt erhålla en kompensation för bristen på befordringsmöjligheter. Och då vidare dessa befattningshavare, med hänsyn till den minimikompetens, som av dem fordras, och arten av deras tjänstgöring, icke böra åtnjuta lägre begynnelselön än första gradens tjänstemän, följer av det sagda, att läroverksadjunkterna böra åtnjuta avlöning i fem lönegrader — — —»

»Nämnden har tagit i övervägande, att utbildningen för lektorstjänst är väsentligen mera omfattande än utbildningen för inträde i centralförvaltningen; att, med nutidens anspråk på undervisningen å gymnasiestadiet, en lektors tjänstgöring kan anses av minst lika kvalificerad art som en andra grads tjänstemans; samt slutligen, att lektorerna hava mindre befordringsutsikter än motsvarande tjänstemän inom administrationen. På grund härav har nämnden kommit till den uppfattningen, att lektorerna rätteligen borde åtnjuta något högre avlöning än den, som är bestämd för tjänstemän av andra graden.»

Efter ett åberopande av lärarelönenämndens ovan citerade yttrande anför lönerregleringskommittén i samma sak (sid. 54 och 57): »Beträffande åter ett jäinställande i allmänhet av läroverksadjunkterna med vissa befattningshavare i de centrala verken, närmast med första gradens tjänstemän, skulle en dylik åtgärd kunna synas äga visst fog för sig. Tager man emellertid i betraktande den olika utbildning, de olikartade arbetsuppgifter och de skiljaktiga befordringsmöjligheter, vilka äro kännetecknande för bemälda kategorier befattningshavare, torde en dylik jämförelse ej innebära den rättvisa, man i detta fall vill söka ernå.»

»Även jämförelsen mellan lektorer och andra gradens tjänstemän måste kommittén beteckna såsom mindre lycklig; nämnden har också på anförda skäl kommit till den uppfattningen, att lektorer rätteligen borde åtnjuta något högre avlöning än den, som är bestämd för tjänstemän av andra graden.»

»Med utgångspunkt från denna nämndens uppfattning, vilken kommittén även delar, och särskilt med hänsyn till den långa utbildningstid, som förvärvande av lektorskompetens visat sig kräva, har kommittén ansett sig böra förorda för lektorer en avlöning, som med 400: — kronor överstiger vad — frånräknat ortstillägg — för närvarande utgår till en andra gradens tjänsteman — — —»

Stödjande sig på de sålunda av lärarelönenämnden och lönerregleringskommittén avgivna och av Kungl. Maj:t och riksdag godtagna utgångspunkterna, som utgjorde grundvalen för 1918 års lönerreglering, samt på den av lönerregleringskommittén (sid. 2) avgivna förklaringen, att de lönebelopp, som av kommittén för ovan berörda lärare förordades, ställts i viss relation till de avlöningar, som då enligt stat vore fastställda för andra statens befattningshavare av olika kategorier (sålunda i nivå med 1907 års lönerreglering för statskontorets tjänstemän) krävde också de statsanställda lärarne att i likhet med nyssnämnda tjänstemän komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring redan från och med det år, den nya lönerregleringen trädde i kraft.

Då Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med från lönerregleringskommittén infordrat yttrande och med gillande av vad föredragande departementschefen i ärendet anför, icke ansåg sig böra ifrågasätta, att en ny provisorisk löneförbättring omedelbart anordnades för ifrågavarande lärarepersonal (prop. nr 326 år 1919 sid. 50 och 90), framfördes läroverkslärarnes krav inför riksdagen genom av reservanten i lönerregleringskommittén m. fl. avgiven motion nr 384.

I denna motion anföres bl. a. följande:

»Då läroverkslärarnes löner omreglerades vid 1918 års lagtima riks-

dag, utgjorde dessa lärare en av de tjänstemannakårer, som senare än de flesta andra fingo sina löner bestämda enligt de efter år 1907 tillämpade löneregleringsprinciperna. Därvid sattes adjunkterna i löneavseende något över första gradens tjänstemän och lektorerna likställdes i fråga om avlöningsbeloppen med andra gradens tjänstemän i de centrala ämbetsverken. — — — Härigenom gottgjordes en förut rådande dubbel orätt, i det att lärarne dels blevo delaktiga av den sedan 1907 pågående allmänna löneregleringen och dels placerades i en relation till andra tjänstemannakårer, som bättre motsvarar lärarkallets betydelse och den därför erforderliga långa utbildningen.» (sid. 2) — — —

»Också lär det inom lärarkåren ha ansetts såsom den betydelsefullaste fördelen av den nya löneregleringen, att lärarnes löner blivit ställda i rättvist förhållande till andra tjänstemäns, och man har därvid hängivit sig åt den trygga förhoppningen, att en höjning av de senares löneförmåner skulle såsom en ofrånkomlig konsekvens medföra en motsvarande förbättring i deras egna. Följaktligen kan man taga för givet, att ett upphävande av nämnda fördel skulle framkalla allmän besvikelse inom lärarkåren.» (sid. 3) — — —

»Om sålunda lärarna genom en följd av ogynnsamma omständigheter först mycket sent tillerkändes avlöningsförmåner, som motsvarade dem, vilka tillkommo befattningshavare med i övrigt jämförlig utbildning inom förvaltningen, hade de dock tillfredsställelsen att, såsom redan erinrats, år 1918 omsider se statsmakterna på grundvalen av ett av löneregleringskommittén utarbetat förslag uttryckligen sätta avlöningarna i viss relation till de av riksdagen fastställda normalgraderna. Förvisso uppfattades på goda grunder erkännandet härav som det för lärarepersonalen betydelsefullaste moment i löneregleringen.» (sid. 7)

»Sedan icke vare sig från Kungl. Maj:t eller från riksdagen någon erinran gjorts häremot, innebär givetvis riksdagens bifall till statsförslaget ett godtagande av de jämförelser, varpå sagda förslags lönesatser byggas. I samma stund detta erkännes, måste det betraktas som en oförmåhet, vilken i detta fall icke minskas därigenom, att den förbindes med en uppenbar och beklaglig orättvisa mot en talrik tjänstemannakår, om riksdagen genom att oförändrat bifalla Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition skulle återkalla en så sent som i följd given utfästelse. När 1918 års lagtima riksdag fastslagit, att en adjunkt i avlöningshänseende skall ställas 600 kronor högre än en förstegradstjänsteman, en lektor 400 kronor högre än en andragradstjänsteman, skulle det ådagalägga en betänklighetsfull brist på följdriktighet, om 1919 års riksdag medverkade till en åtgärd, varigenom adjunktens begynnelseavlöning med 300 kronor komme att

understiga förstagrads tjänstemannens och lektorns med 600 kronor andrags tjänstemannens.» (sid. 7 och 8)

Sedan statsutskottet på anförda skäl funnit sig böra avstyrka bifall till de framställda kraven, men förordadt, att de upptoges till förnyad behandling ett kommande år, anfördes vid ärendets behandling i riksdagen bl. a. följande:

Av *nuvarande regeringschefen*: »Den statstjänarkår, som fått vänta så ofantligt länge i jämförelse med alla andra, och som först i fjol ryckt upp till den position de intaga, bör verkligen icke ytterligare få vänta och dröja, för att kunna få den löneförbättring, som dyrtiden kräver, — — — man måste se till, att vi icke ställa det så, att det blir fullkomligt orättvist emot vissa grupper av statstjänare, när vi gå att i någon mån lindra dyrtidens tryck för andra grupper.»

Av *nuvarande statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet*: »Jag medger att det finns rättvisa i kravet, och det har heller icke utskottet bestritt. Utskottet har i motiveringen för sin del bestämt uttalat, att vid framläggande nästa år av den provisoriska lönereglering, som då kan komma till stånd — — — bör det tagas under bestämt och allvarligt beaktande, att läroverkslärarna icke glömmas ute. — — — Det faktiska läget är, att vid fjolårets riksdag beslöts en lönereglering för lärarne vid läroverken, folkskolorna, de kommunala mellanskolorna och vid högre folkskolor m. fl. Av dessa grupper, som då fått sina löner reglerade, är det endast en grupp, som nu är uttagen, och det är elementarlärarna. De hava blivit ihågkomna i en motion. Jag kan icke förstå, att det är så stora bärande skäl för, att man skall taga ut denna grupp ensamt, därför att andra befattningshavare, som i lönehänseende äro ungefär jämställda, få ett lönetillägg även i år. — — — Jag har den uppfattningen, att man får se till, att andra medborgare även kunna få hjälp, och då är det frågan om att få statens finanser att räcka till. — — — Det är sålunda främst de statsfinansiella skälen, som gjort, att jag icke kan annat än följa utskottsmajoriteten, och jag vill bestämt säga ifrån, att det icke på något sätt är någon ovilja mot lärarkåren. Jag anser, att de böra ha sina löner fullt och helt, men de ha fått en lönereglering för i år, och då har jag ansett att man borde kunna låta det anstå i år och bifalla detta krav först nästa år.»

Av *motionären* och reservanten i löneregleringskommittén: »Den omständigheten, att dessa tjänstemäns löner reglerades så sent som i fjol, har utan tvivel bidragit till, att de icke medtagits i propositionen. Men detta argument kan naturligtvis lika så gärna omkastas, och man kan säga, att den omständigheten, att dessa lärargrupper fått vänta så förfärligt

länge på en rationell lönereglering i överensstämmelse med andra jämförbara grupper av befattningshavare, bör snarare tala för att de i främsta rummet borde ihåggkommas vid denna tillfälliga lönereglering, än för att de skulle uteslutas. — — — Men om man nu skall tillmäta de statsfinansiella skälen en så stor vikt, att man måste bortse från det krav, som rättvisa och billighet ställer, och således i detta fall undantaga dessa grupper av befattningshavare, synes det mig vara mera tilltalande, att man sagt direkt ifrån, att svenska staten är så fattig, att den icke kan iakttaga rättvisans krav, när den vill lagstifta i fråga om sina befattningshavares löneförhållanden.»

Av *herr vice talmannen* i andra kammaren: »Så vitt jag förstår, kommer ett bifall till utskottets utlåtande att verka orättvist mot en grupp av statstjänarna, och detta är en grupp, som har ett mycket uppslitande och ansvarsfullt arbete, nämligen fostrandet av det uppväxande släktet. Jag kan heller icke finna, att de skäl för avslag, som utskottet har anfört, äro bärande.»

Av *herr Nilsson i Landeryd*: »Dessutom vill jag framhålla, att det ju icke enbart är dessa statstjänare, som äro i denna ställning. Vi ha ju lärarna vid folk- och småskolorna, som fått sina löner reglerade från och med detta år, och när man framhåller som skäl just för det nu föreliggande förslaget, att läroverkslärarna fått vänta så länge på lönereglering, kan naturligtvis det skälet med kanske ännu större skärpa framhållas beträffande lärarna vid folk- och småskolorna.»

Av *herr Lindman*: »Slutligen vill jag säga att den omständigheten, att det dröjt mycket länge, innan de fingo sin lönereglering, väl om något borde väga till förmån för dem. Ju längre dyrtiden varar, desto svårare har det naturligtvis blivit för en mängd av statstjänarna. Vi kunna ju säga, att de tillgångar, de haft i penningar, kläder och annat dylikt, blivit utnötta, förslitna och uppätta. Därför är det för dem mycket angeläget, att de verkligen få denna lönereglering.»

I skrivelse till Konungen i anledning av ovan berörda ärende har riksdagen förklarat, att vad som anförts till stöd för att jämväl ifrågavarande lärare borde bli delaktiga av tillfällig löneförbättring synts riksdagen övertygande, varför den också beviljat därför erforderliga medel. Kungl. Maj:t behagade därefter godkänna riksdagens beslut.

Därmed är den grundsatsen av statsmakterna erkänd, att fostrargärningen bland de i ekonomiskt avseende lyckligt lottade samhällsklassernas barn är fullt likvärdig med annat arbete i samhällets tjänst. Det torde emellertid icke stå i överensstämmelse med vår tids åskådningssätt, att samtidigt med det man söker utjämna klasskillnaden, definitivt fastslå, att

arbetet i den skola, som har sig anförtrodd den kulturella vården av de övriga $\frac{9}{10}$ av Sveriges barn, är mindervärdigt, och att dessa barn ur de bredare samhällslagren bli i andligt och kulturellt avseende nöjaktigt tillgodosedda genom den i kvalitativt avseende undermåliga arbetskraft, som måste bli en nödvändig följd av, att folkskollärarkårens levnadsstandard nedpressas väsentligt under den inom samhället rådande allmänna levnadsnivån.

Vi utgå därför ifrån, att läraregärning icke blott i de högre läroanstalterna utan även i folkskolan är likvärdig med annat arbete i samhällets tjänst. Under denna förutsättning torde de ovan citerade uttalandena angående statsanställda lärare äga sin tillämpning även på de kommunalt anställda.

Vad då först beträffar *befordringsmöjligheterna* torde det vara ett av alla känt faktum, att dessa inom folkskolans område äro färre än på något annat.

Vad då därefter angår *tjänstgöringsförhållanden* och *tjänsteansvar*, må till en början erinras om, att folkskolans lärarepersonal ingalunda arbetar under gynnsammare förhållanden än lärare vid de högre läroanstalterna, och att därför den förstnämndes arbete ur rent kvantitativ synpunkt näppe- ligen torde kunna anses mindre krävande än den senares. Då den förre dessutom i motsats till den senare är skyldig undervisa i samtliga kunskaps- och övningsämnena, ställer folkskolan, särskilt med den utveckling, den numera nått, även i kvalitativt hänseende stora krav på läraren, något som också av såväl lärarelönenämnden som löneregleringskommittén beto- nats. Den förstnämnde yttrar härom (Huvudbetänk. band I sid. 266): »På grund av undervisningens alltjämt fortgående omdaning ställas allt större fordringar på lärarens arbete för sin egen förkovran. Att nöjaktigt följa med utvecklingen inom folkskolans samtliga läroämnen är ett arbete, som kräver sin man. Efter omorganisationen av skolväsendets centrala ledning och inspektion kommer helt visst staten själv att med än större uppmärksamhet göra sina krav på folkskolans framåtskridande gällande. För att folkundervisningen skall kunna ryckas upp till den nivå, som på- kallas av de nya samfundsförhållandena, är det, så vitt nämnden förstår, en förutsättning, att folkskollärarkåren höjes upp på ett högre ekonomiskt plan. Endast då kan läraren odelat ägna sig åt sitt kall.»

Löneregleringskommittén anför i denna sak (sid. 207 och 208.): »Det har vid flera tillfällen med rätta betonats, att folkskollärarkåren sedan länge intagit en i avlöningshänseende tillbakasatt ställning. Riksdagens beslut beträffande den tillfälliga löneförbättringen för denna kår torde få anses innebära ett erkännande av denna uppfattning. Även under normala för- hållanden skulle sålunda en väsentlig löneförbättring vara av omständig-

heterna påkallad; så mycket mer torde behovet härav göra sig gällande under nuvarande exceptionella förhållanden.»

»Bland de synpunkter, som ofta framhållas, då frågan om lönereglering för folkskollärarkåren är på tal, vill kommittén i detta sammanhang allenast erinra, hurusom folkskoleöverstyrelsen fäst uppmärksamheten på de försvårade möjligheter i avseende å en fullgod rekrytering av ifrågavarande lärarkår, som för närvarande yppade sig. Om dessa redan nu visa sig kännbara, torde förhållandet bliva än svårare, om man beräknade att ett stort antal lärare, vilka nu kvarstått över pensionsåldern i avvaktan på förbättrade pensionsförhållanden såsom en följd av en blivande lönereglering, omedelbart efter denna reglerings genomförande torde komma att avgå från sina tjänster.»

»Tager man dessutom i betraktande de allt större anspråk och krav, som samhället i olika avseenden med all säkerhet kommer att ställa på lärarna vid folkskolorna i riket, synes kommittén fullgoda skäl tala för att tillmäta avlöningsbeloppen efter en icke allt för snävt tilltagen måttstock.»

Slutligen må i detta sammanhang erinras om, att folkskolan har sig anförtrodd värden av de $\frac{9}{10}$ av den kommande generationen. Då även ett folks materiella utveckling åtminstone i väsentlig grad är beroende av dess kulturnivå, torde det väl kunna påstås, att folkskolan även ur samhällelig synpunkt har en synnerligen viktig och ansvarsfull uppgift att fylla, och att det därför är ett statsintresse av allra största vikt, att samhället även på detta område försäkrar sig om dugande arbetskraft, som är fullt skickad att i kulturellt avseende hålla vårt folk i nivå med andra nationer.

Den motivering, som av föredragande departementschefen anförts för en tillfredsställande lösning av lönefrågan för kommunikationsverkens personal, torde även med fog kunna anföras, då det gäller folkskolans lärare.

Statsrådet anförde angående möjligheten att i konkurrens med de privata företagen draga dugande arbetskraft till nämnda verk följande: »Att detta med de nuvarande avlöningsförmånerna icke kunde ske, syntes mig emellertid uppenbart. Därest de nu berörda verken skulle vara i stånd att till sig knyta de krafter, som behövdes för ett rätt handhavande av de stora värden, vilka staten för produktiva ändamål nedlagt i dessa anläggningar, krävde denna fråga en tillfredsställande lösning.» Även folkskolans lärare torde väl få anses »handhava stora värden» om också av annat slag, och det torde därför icke vara staten värdigt att låta den sparsamhet, som av »statsfinansiella skäl» måste iakttagas, hårdare drabba folkskolans lärarkår än andra grupper av det allmännas tjänare. Den stämning och den

anda, det skulle framkalla inom sagda kår, därest den med fog kunde känna sig vara föremål för samhällliga orättvisor eller ställd utanför sina medborgerliga rättigheter, torde just med hänsyn till arten av dess arbete samt det inflytande en sådan ställning medvetet eller omedvetet måste utöva på fostraregärningen, icke böra lämnas utan avseende vid bestämmandet av kårens ekonomiska villkor.

En invändning, som i något fall gjorts mot likställighet med andra jämförliga befattningshavare i sistnämnda avseende, är den längre semester, som åtnjutes av lärarna. Häremot må då invändas, att denna synpunkt icke framförts, då det gäller statsanställda lärare, och det borde därför vara överflödigt att bemöta den, då det gäller läraregärningen i folkskolan.

Det kan ju möjligen ligga nära till hands för den, som icke sysslat med undervisning, att i detta fall helt matematiskt jämföra timmar med timmar och dagar med dagar. Men därvid bör dock beaktas, att lärarens tjänstgöring icke inskränker sig endast till de timmar, han sitter i katedern. Även sedan han lämnat den egentliga skollokalen, upptages hans tid till väsentlig del med direkt arbete i och för fullgörandet av tjänsten t. ex. rättningar av skripta, granskning av hemuppgifter och skriftliga prov i olika ämnen, samt förberedelse för lektioner m. m. Det torde också kräva större psykisk arbetsprestation att timme efter timme söka försätta sig till och följa och leda elevernas tankeverksamhet och anpassa sin egen efter varje individuellt fall, en uppgift som knappast torde kunna anses lättare på det stadium av utveckling, på vilket folkskolans elever befinna sig.

Denna uppfattning understrykes särskilt av lärarlönenämnden som där-om anför följande (band I sid. 2): »Dessa yrkanden måste anses så mycket mera berättigade, som lärarverksamheten nu mera ställer väsentligen större krav på lärarnes duglighet och tager deras kraft och tid i anspråk i långt större utsträckning än under en äldre tid. Medan skolarbetet förr huvudsakligen koncentrerades kring läxläsning och förhör samt inhämtande och redovisande av ett redan färdiglagat vetande, lägger man i våra dagar allt mera an på en på åskådning och fantasi grundad undervisning jämte konkret praktisk tillämpning av inhämtade kunskaper, varvid lärjungarna själva få vara med, när vetandet bygges upp, deras själsverksamhet sporrar, samt deras kunskap blir mera levande och för deras utveckling betydelsefull. Den ändring i undervisningens karaktär, som sålunda försiggått, kräver av läraren mycken omtanke och mycken förberedelse för de särskilda undervisningstimmar och likaså ett mycket intensivare arbete på lärorummet. Skall läraren kunna motsvara våra dagars anspråk på honom, måste han vara så avlönad, att han kan gå upp i och odelat ägna sig åt sitt kall.»

Det får ej heller förbises, att arbetet i många gånger mindre tjänliga lokaler, där dessutom ett flertal personer ständigt äro samlade, även rent fysiskt sett måste anses synnerligen betungande. Läraren skulle icke länge stå emot en dylik ansträngning, om han icke hade ferierna, som beredde honom möjlighet dels till en välbehöflig vila och dels till vidmakthållande och förkovran av de för utövandet av hans kall nödvändiga förutsättningarna. Icke minst för folkskollärarna äro därför ferierna nödvändiga dels med hänsyn till de allt större krav, denna skola ställer på sina lärare, dels på grund av, att de, såsom ovan framhållits, måste hålla sig à jour med utvecklingen på ett flertal områden.

Man torde därför varken kunna beräkna en lärares dagliga tjänstgöring endast efter det antal timmar, han tillbringar i skolan, eller betrakta ferierna som enbart avsedda för lärarens rekreation. För övrigt torde även de, som till äventyrs anse, att ferierna skulle vara för rundligt tillmätta, nödgas medgiva, att möjligheten att fylla bristen i en för knappt tillmätt avlöning för läraretjänsten genom särskilda befattningar eller sysslor förlagda till viss del av ferierna icke står läraren till buds. Då något sådant för övrigt icke ifrågasatts, när det gällt statsanställda lärare, utan deras arbete i skolan anses helt och fullt kräva sin man, bör väl med fog kunna påstås, att så är förhållandet även på folkskolans område, och att därför även åt dess lärare löneförmånerna böra så tillmätas, att de skänka en anständig bärgning och möjliggöra samma levnadsstandard för sagda lärare som för andra jämförliga tjänstemän.

Vad slutligen *utbildningsförhållandena* angå, så förebragtes redan 1912 i den av centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskollärareförening till Kungl. Maj:t ingivna underdåniga framställningen om lönereglering för folkskolepersonalen en detaljerad utredning i berörda avseende (intagen i lärarelönenämndens betänkande (I band 3 sid. 557—559).

Utgångspunkten vid bedömandet av såväl de statsanställda som de kommunalt anställda lärarnas lönereglering har varit densamma, nämligen att nämnde lärare, på grund av, att för dem vid närmast föregående löneregleringar äldre ofördelaktigare principer tillämpats, borde tillerkännas sådana lönebelopp, att de i ekonomiskt avseende likställts med de tjänstemannagrupper, med vilka de på grund av sin utbildning och sitt arbete borde vara jämnställda i lönehänseende. Medan såväl lärarelönenämnden som löneregleringskommittén, såsom ovan påvisats, i konsekvens härmed bestämt fastslagit, med vilka tjänstemannagrupper de statsanställda lärarna borde jämföras, undvikes sorgfälligt varje försök till en dylik jämförelse, då det gällt att avväga skäligen lönebelopp åt folkskolans lärare (Lärarelönenämndens betänkande I sid. 1).

Löneregleringskommittén anför (sid. 2): »Det har ej syntts kommittén möjligt att vid de löneregleringar, som måste under nu rådande förhållanden äga rum, taga hänsyn till penningvärdets nuvarande ställning eller till förhållandenvarande exceptionella läge, än mindre att anpassa avlöningen efter förhållanden, vilka kunna antagas i en framtid inträffa, men vilka för närvarande undandraga sig varje bedömande.

Den säkraste utgången i fråga om de statstjänare, vilkas lönefrågor i detta ärende äro föremål för kommitténs prövning, anser kommittén fördenskull vara den, att ställa de avlöningsförmåner, som må böra förordas, i viss relation till de avlöningar, som nu enligt stat äro fastställda för andra statens befattningshavare av olika kategorier.» (sid. 2).

En dylik utgångspunkt borde ju, synes det oss, ha varit lika säker, då det gällt de kommunalt anställda. Lika väl som man kan finna jämförelsepunkter mellan läraregårningen vid en statens läroanstalt och vissa kontors-, skriv- och expeditionsgöromål inom de centrala ämbetsverken, lika väl bör arbetet inom de kommunala läroanstalterna kunna jämföras med liknande sysslor inom andra statens verk, t. ex. vid postkontor eller järnvägs- och telegrafstationer eller å kontor vid vattenfallsverken. En sådan jämförelse har emellertid, såsom ovan nämnts, icke förekommit.

Löneregleringskommittén anför som motivering för sin ståndpunkt (sid. 3), att folkskollärarna äro kommunalt anställda och att de »så väl från kommunens egen sida, som av den gängse uppfattningen i övrigt allt jämt betraktas som kommunens befattningshavare, varjämte de av kommunen förses med bostad och bränsle in natura eller ersättning här för och vad landsbygden angår ofta med planteringsland.»

Dessa skäl torde väl knappast kunna anses höra till saken. Anställningsförhållandena och den omständigheten, att staten med $\frac{9}{10}$ och kommunen med $\frac{1}{10}$ bidrager till lärarens lön, göra väl icke sagda lön i och för sig mera tillräcklig. Då staten ansett folkupplysningen i så hög grad vara en statsangelägenhet, att den icke blott i detalj bestämt om folkskolans organisation och arbetsuppgifter samt arbetsplanen inom densamma, utan även anser sig ha rätt att fastställa de löneförmåner, som av stat och kommun skola utbetalas till lärarna, torde det vara självfallet, att det är statens plikt att tillse, att dessa förmåner bli skäliga och stå någorlunda i överensstämmelse med de löneprinciper, som av staten tillämpas på andra jämförliga befattningshavare. I annat fall vore ju ett ingripande från statens sida i förevarande avseende fullkomligt meningslöst. Vad angår naturaförmåner, så förekomma sådana i ännu större utsträckning för t. ex. järnvägspersonalen (bostad och bränsle eller ersättning därför, fria järnvägsresor, samt för vissa tjänstemän fria beklädnads-

persedlar, varjämte även järnvägspersonalen »ofta förses med planteringsland», andra förmåner att förtiga). Dessa förmåner ansågos emellertid icke vid den 1918 (således samtidigt med lärarnas) genomförda *provisoriska* lönerregleringen böra utestänga nämnda tjänstemän, vare sig från rätten till skäligen fasta lönebelopp eller från åtnjutande av dyrtidstillägg efter samma grunder som övriga befattningshavare.

Det synes oss därför, som om man inför de ekonomiska konsekvenserna av att jämföra folkskolans lärarekår med andra tjänstemän och ge full rättvisa åt en så stor kår, ansett sig böra avstå därifrån och därför måst tillgripa den motivering, som stode till buds, hur svag den än mån-
de bli.

Detta antagande bekräftas ytterligare av de särskilda sakkunnigas nu avgivna betänkande angående dyrtidstilläggen. Sakkunniga förklara (sid. 200), att »Redan en enkel jämförelse med de avlöningar, som gälla för andra befattningshavare med ungefär motsvarande utbildning, torde ådagalägga, att motionärernas antagande» (att de 1918 reglerade lönerna skulle innehålla dyrtidstillägg) »i detta hänseende icke gärna kan vara hållbart.» Icke heller de sakkunniga ge någon som helst antydning om vilka andra tjänstemän de anse lärarna i utbildnings- och tjänstehänseende jämförliga med, varför saken i detta hänseende fortfarande är lika outredd. De förklara emellertid utan vidare, att »enligt de sakkunnigas mening intet tvivel bör kunna råda därom, att de vid 1918 års lagtima riksdag för ifrågavarande lärare fastställda avlöningarna måste anses avpassade efter en senare och följaktligen högre prisnivå, än de samtidigt bestämda lönesatserna för de statsanställda lärarna», samt »att de avlöningar, som bestämdes för de kommunalt anställda lärarna vid lönerregleringens genomförande, voro avsedda att inbegripa ett visst mått av dyrtidstillägg». (sid. 199).

De medgiva emellertid (sid. 200 och 201), att deras ovannämnda antagande kullkastas av den omständigheten, att riksdagen beviljat läroverkslärarna tillfällig löneförbättring och därmed fastslagit, att nämnda lärares löneförmåner, som av löneregeringskommittén å ena sidan förklarats vara ställda »i viss relation till de avlöningar, som nu enligt stat äro fastslagna för andra statens befattningshavare av olika kategorier» (således till år 1907 reglerade löner), men å andra sidan berättiga endast till »den ytterligare löneförbättring, vilken i form av krigstidstillägg eller kristidshjälp kan komma statens befattningshavande i allmänhet till del (således motsvarade penningvärdet strax före krigsutbrottet) i verkligheten endast motsvarade 1907 års penningvärde.

Sakkunniga anse sig därför kunna fastslå, »att de kommunalanställda

lärarnas år 1918 genomförda lönereglering bör anses någorlunda motsvara prisläget i mitten av år 1914» (sid. 201). Emellertid föreslå sakkunniga det oaktat för lärarekåren väsentligt ogynnsammare beräkningsgrunder för dyrtidstillägg än dem, som gälla statens befattningshavare. Utan omsvep motivera de detta med, att de önska spara 12 miljoner genom att minska lärarnas dyrtidstillägg med detta belopp.

Huruvida sakkunnigas antagande rörande de fasta lönebeloppen är riktigt, torde kunna konstateras, om man i likhet med vad sakkunnige synas ha gjort, verkställer »en enkel jämförelse med de avlöningar, som gälla för andra befattningshavare med ungefär motsvarande utbildning.»

Det torde icke kunna anses föregripa en blivande utredning, ej heller innebära någon överdrift, att påstå, att en folkskollärares utbildning i varje fall är mera omfattande och kräver väsentligt längre tid än den, som fordras av de realskolebildade tjänstemännen vid kommunikationsverken, således dem som tillhöra lägst 8-de lönegraden. Det bör nämligen beaktas, att realskoleexamen i regel avlägges av 14-, 15- till 16-åringar och icke ens berättigar till inträde i seminariets lägsta klass, medan lärareutbildningen även för dem, som före inträdet vid seminariet icke genomgått annan läroanstalt än folkskolan samt därefter förbereder sig för inträde vid seminarium, i regeln kräver en så gott som sammanhängande studietid från det år, vederbörande börjar i småskolan, och till dess han uppnått 21 å 22 års ålder.

Med samma rätt som adjunkter och lektorer borde ha kompensation för den längre utbildningstiden och de färre befordringsmöjligheterna genom något högre löneförmåner än tjänstemännen i 1 och 2 lönegraderna inom de centrala ämbetsverken, med samma rätt borde väl folkskolans lärare kunna göra anspråk på motsvarande kompensation i form av högre avlöning än t. ex. tjänstemän i 8-de eller 10-de lönegraderna vid kommunikationsverken.

En jämförelse mellan de i bifogade tabell (Bilaga 2) angivna lönebeloppen visar emellertid, att manliga lärare i folkskolan åtnjuta avsevärt lägre lönebelopp än tjänstemännen i ovannämnda lönegrader. Observeras här, att jämförelsen gäller den för järnvägspersonalen år 1918 (således samtidigt med lärarnas) genomförda *provisoriska* löneregleringen, som givetvis innebär lägre belopp än en definitiv, samt att löneintervallerna för nämnda personal äro 3-åriga men för lärarepersonalen 5-åriga, vilket ju innebär en ytterligare förmån för de först nämnda befattningshavarna.

Då man således, samtidigt med att man i *definitiv* lönereglering beviljar lärare 2,100—3,000 kronor, *provisoriskt*, fastställer de allra lägst avlönade realskolebildade tjänstemännens lön (d. v. s. i 8-de lönegraden)

till 2,100—3,600 och i 10-de lönegraden till 2,700—3,900 kronor jämte fullt dyrtidstillägg, torde väl med skäl kunna ifrågasättas, huruvida sakkunnigas slutsats, att de förstnämndas löner motsvara prisläget år 1914, är riktigt.

På goda grunder torde man — så vida man nämligen icke utgår ifrån att arbetet med fostran av de 93 procenten av Sveriges barn är mindervärdigt och *skall* underbetalas — kunna påstå, att de nu gällande avlöningsbeloppen för folkskolans lärare *icke motsvara 1914 års prisnivå*, och att således det av hela svenska folkskollärarekåren på ombudsmötet i Göteborg sistlidne augusti uttalade och genom centralstyrelsen för Sveriges Allmänna folkskollärareförening samt sedermera av Sveriges folkskollärareförbund och de större städernas lärarkongresser framförda kravet på tillfällig löneförbättring varit synnerligen berättigat.

Då det emellertid på frågans nuvarande ståndpunkt torde vara lönlöst att påyrka en rättelse i fråga om de fasta lönebeloppen, nödgas vi, under beklagande av att sagda krav lämnats obeaktade, inskränka oss till den nu föreliggande frågan om *dyrtidstilläggen*.

Med ovanstående redogörelse ha vi endast velat konstatera, att redan de fasta lönebeloppen äro för låga, och att därför en nedprutning av folkskollärarekårens dyrtidstillägg måste betecknas som en så mycket större orättvisa, och detta så mycket mer, som sagda kår icke blott före löneregleringens genomförande från statens sida lämnats utan någon som helst hjälp mot dyrtidens ruinerande tryck, utan även under sistlidet år gått miste om större delen av det dyrtidstillägg, till vilket den även, enligt vad nu slutförda utredningar ge vid handen, ovedersägligen är berättigad.

Vi övergå härmed till en kortfattad granskning av de förutsättningar, som varit grundläggande för sakkunnigas förslag, på vilket Kungl. Maj:t grundat sin ovannämnda proposition.

Det har redan antytts, att sakkunnige kommit till den slutsatsen, att de 1918 fastställda lönebeloppen motsvara prisläget före krigsutbrottet.

En självklar konsekvens härav synes oss vara, att samma principer tillämpas på folkskolans lärare som på de statsanställda befattningshavarne, helst som det gäller endast den del av lönen, som utgår av statsmedel.

Sakkunnige ha emellertid funnit sig föranlättna att beträffande dyrtidstillägget för ifrågavarande lärarpersonal »föreslå regler, vilka innebära en avsevärd begränsning av detta tillägg med motsvarande förmån för befattningshavare i statens tjänst» (sid. 201).

Denna begränsning består däri, att staten skulle beröva ungefär 20,000 (tjugutusen) lärare och lärarinnor $\frac{1}{3}$ av det dem rättvisligen till-

kommande dyrtidstillägget och enbart på denna kår lägga en direkt extra beskattning, som för manlig lärare uppgår till i runt tal 675—800 kronor, för folkskollärarinna till 650—750 kronor och för småskollärarinna till 500—600 kronor, eller tillsammans 12 miljoner för hela kåren samtidigt med, att man höjer de statsanställda befattningshavarnes dyrtidstillägg med belopp, som kräva en merutgift på cirka $27\frac{1}{2}$ miljoner, av vilka lärarkåren alltså skulle betala inemot hälften (se proposition nr 95 sid. 33 och 34).

Det förtjänar i detta sammanhang med skärpa understrykas, att en av ledamöterna i sakkunnigekommittén just motionerat om den s. k. behovsprincipens tillämpning även på de statsanställda befattningshavarna, i det han i motion nr 227 föreslagit, att icke-familjeförsörjare bland nämnda befattningshavare skulle gå miste om den förhöjning i dyrtidstillägg, som nu i proposition nr 95 förordas. Anmärkningsvärt är emellertid, att han i ena fallet, nämligen då det gäller lärarna, vilkas fasta avlöning är för låg och vilka erhålla dyrtidstillägg på endast den del av denna lön, föreslår en minskning med 675—800 kronor (med det av Kungl. Maj:t föreslagna procenttalet blir den ännu större), men i andra — i fråga om statstjänstemän med motsvarande inkomst — endast 207—414 kronor.

Då nu emellertid så väl statsutskottet som riksdagen måste fatta ståndpunkt i frågan, blir det för Sveriges folkskollärarkår av alldeles särskilt intresse att få avgjort, huruvida en princip, som så väl vid kårens senaste lönereglering som ock i fråga om krigstidshjälpen till statens tjänstemän förkastats, och som varje gång, då den tillfälligtvis föreslagits för lärarkåren, av riksdagen mottagits med reservation, senast i fråga om dyrtidstillägget till lärarpersonalen för år 1919, då riksdagen (se skrivelse nr 8 B) uttryckligen motiverade sitt godkännande av densamma därmed, att »de grunder, på vilka det föreliggande föreslaget vilade, vore helt andra än de, som skulle gälla statstjänstemännen», nu skall utan vidare godkännas, eller om det nu skall definitivt fastslås, att för folkskollärarkåren skall tillämpas helt andra grunder än för övriga i allmän tjänst stående tjänstemannakårer. Icke minst motiveringen till en dylik undantagsställning för ifrågavarande kår torde i så fall bli av intresse.

Sakkunnige angiva oförbehållsamt, att de funnit det »angeläget att tillse, att vid beredande av dyrtidstillägg åt ifrågavarande lärarpersonal icke större krav ställas på statskassan, än som måste anses oundgängligen nödvändigt, samtidigt med att likväl hjälp beredes de lärargrupper, där det största behovet är tillfinnandes». (Se sid. 207).

Rättvisan får således, då det gäller folkskolans lärarkår, fortfarande vika för de »statsfinansiella skälen». Det synes eljest som om, då det statsfinansiella läget förbättrats därhän, att en höjning av dyrtidstillägget

till övriga befattningshavare ifrågasättes, i första hand de, som förut fått stå tillbaka just för de statsfinansiella skälen, borde bli tillerkända sin rätt.

Visserligen anföras även i fråga om statens befattningshavare sagda skäl, men, då lärarekåren icke begär annat än likställighet med nämnda befattningshavare, får ju även den förstnämnda först och främst i samma utsträckning som de senare vidkännas konsekvenserna av det bekymmersamma finansiella läget, men icke nog härmed: därutöver vill man såsom ovan nämnts, pålägga enbart denna kår en extra beskattning på 12 miljoner kronor. Detta torde med fog kunna betecknas som en samhällelig orättvisa.

Den motivering, som sakkunnige i övrigt anført för sin ståndpunkt, måste vid en närmare granskning te sig ytterst svag. Sålunda framhålles (sid. 205—211)

1) att beträffande de lönetillskott, som hittills i form av tillfällig löneförbättring eller krigstidstillägg tillerkänts nu ifrågavarande tjänst innehavare, den grundsatsen städse följts, att familjeförsörjare borde »bättre tillgodoses» än icke-familjeförsörjare,

2) att lärarlönenämndens förslag om särskilda lönetillägg åt familjeförsörjare visserligen av löneregleringskommittén avstyrkts, men icke av principiella skäl, utan emedan kommittén ansåge, att ett beslut i ärendet borde föregås av en mera ingående utredning än som då föreläge,

3) att lärarkåren själv önskade, att den s. k. behovsprincipen skulle tillämpas,

4) att saken ter sig väsentligt annorlunda, då detta spörsmål sättes i samband med ett dyrtidstillägg,

5) att *behovet* alltjämt framträder på ett markerat sätt i fråga om det av staten beviljade dyrtidstillägget till dess egna befattningshavare, i det befattningshavare med lägre inkomst bliva förhållandevis bättre tillgodosedda,

6) att lärare vid folk- och småskolor i motsats till statens befattningshavare under år 1919 åtnjutit dyrtidstillägg med olika belopp för familjeförsörjare och icke-familjeförsörjare, »ett förhållande, som särskilt uppmärksammades av riksdagen».

7) att nu gällande skatteförordning medger familjeavdrag, samt

8) att i Danmark och Norge behovsprincipen tillämpas.

Mot de sakkunniges motivering, som, med undantag för punkterna 1, 3 och 6, icke speciellt beröra lärarkåren i högre grad än andra medborgargrupper, må göras följande invändningar:

1) att vid tiden, då den tillfälliga löneförbättringen först beviljades lärarpersonalen, behovsprincipen tillämpades även på statens befattnings-

- havare, i det de blevo tillerkända först krigstidshjälp, sedermera både krigstidstillägg och krigstidshjälp, men att denna princip, sedan dyrtidsförhållandena stabiliserats, ansetts olämplig och därför avskaffats, samt att de lärarkåren beviljade tilläggen tillkommit utan någon närmare utredning och utan att något som helst försök gjorts att anpassa dem efter den verkliga levnadskostnadstegringen eller efter några bestämda principer, något som också indirekt medges av departementschefen vid framställning om bemyndigande att tillkalla sakkunnige. Så tydligt, det gärna kan vara möjligt, anges syftet med den ifrågasatta utredningen vara att förhjälpa lärarkåren från den ogynnsamma undantagsställning, den dittills intagit. Departementschefen framhåller nämligen, att det, just emedan den nu omhandlade principen övergivits i fråga om statstjänstemännen, »måste ställa sig tvivelaktigt, huruvida tillräckliga skäl föreläge att beträffande dyrtidstillägget till viss lärarpersonal fortfarande tillämpa en regel, som i fråga om statens egna befattningshavare ansetts icke böra vidare lända till efterföljd. Det torde sålunda vara önskvärt, att en utredning komme till stånd i syfte att klarlägga, huruvida icke överensstämmelse borde i detta hänseende åstadkommas beträffande dyrtidstillägg till å ena sidan statens egna befattningshavare, å andra sidan nu ifrågasvarande lärarpersonal.» (Sid. 190).

I samband härmed skulle sakkunnige utreda, »huruvida — oavsett det särskilda tillskott, som tillkommer familjeförsörjare — de belopp, vilka nu utgå såsom dyrtidstillägg till olika grupper av lärare, vore i förhållande till varandra väl avvägda, huruvida och i vilken mån en allmän höjning av dyrtidstilläggen borde komma till stånd, huruvida det borde såsom hittills utgå med ett fast belopp för varje särskild personalgrupp, eller huruvida, i likhet med vad som skett i fråga om statens egna befattningshavare, dyrtidstilläggets storlek borde på ett eller annat sätt göras beroende av levnadskostnadernas växling.»

2) att någon sådan ingående utredning, varom löneregleringskommittén ordnat, icke förebragts,

3) att såväl Sveriges allmänna folkskollärareförening som Sveriges folkskollärareförbund påyrkat full likställighet med i utbildnings- och tjänstehänseende jämförliga befattningshavare i statens tjänst, och att i fråga om dyrtidstillägget intet som helst yrkande på behovsprincipens tillämpning från lärarpersonalens sida framförts,

4) att saken i hithörande fall icke ter sig annorlunda för lärarpersonalen än för statens befattningshavare,

5) att behovet icke ansetts i fråga om statsanställda befattningshavare böra tillgodoses på det sätt, sakkunniga föreslagit för lärarkåren, nämligen

genom att för det övervägande flertalet befattningshavare däribland just de lägst avlönade minska dyrtidstillägget med $\frac{1}{3}$, d. v. s. 500—800 kr.,

6) att i fråga om lärarkårens dyrtidstillägg ingen annan motivering eller utredning framlagts, än att de lämpligen torde böra utgå efter samma grunder och med samma belopp som den lärarna förut tillerkända tillfälliga löneförbättringen, om vilken ovan under punkt 1 visats, att den vilar på principer, som dels sakna motsvarighet i de verkliga förhållandena, dels av såväl Kungl. Maj:t som riksdagen förkastats samt, att det därför synes oss fullkomligt oförklarligt, huru de sakkunniga, som i övrigt funnit lämpligt förorda, att de för statens befattningshavare gällande grunderna borde tillämpas även på lärarkåren, kunnat anse sig böra vidhålla enbart dessa av såväl lönerregleringskommittén som statsutskottet avstyrkta och sedan av statsmakterna förkastade principer. Riksdagens uppmärksammande av, att just för lärarpersonalen föreslogs andra principer än för andra befattningshavare, torde ge föga stöd åt sakkunniges uppfattning, att de borde bibehållas även nu, då grunderna i övrigt för lärarpersonalens dyrtidstillägg bragts i fullständig överensstämmelse med dem som gälla övriga befattningshavare. Riksdagen förklarade nämligen, att den för det dåvarande kunde godtaga den avvikande principen, just emedan »*de grunder på vilka det föreliggande förslaget vilade vore helt andra än de som skulle gälla statstjänstemännen*», (sakkunnige sid. 56).

7) att det i skatteförordningen medgivna familjeavdraget icke ansetts böra medföra, att statsanställda icke-familjeförsörjares dyrtidstillägg skulle minskas med $\frac{1}{3}$, samt

8) att i Danmark och Norge behovsprincipen tillämpas på *alla*, således *icke enbart på lärarkåren*.

Slutligen må till ytterligare belysande av sakens principiella innebörd anföras några citat ur i sakkunnigebetänkandet intagna utdrag av statsrådsprotokoll, riksdagens skrivelser och vederbörande kommittéutlåtanden rörande behovsprincipens tillämpning:

Departementschefen: (prop. 260/1918) »Emellertid hade det visat sig, att med principens genomförande vore förenade vissa svårigheter. — — — Det syntes ej heller kunna bestridas, att genomförande av dessa avlöningsprinciper på nu förevarande område kunde vara ägnat att framkalla synnerligen vittgående konsekvenser med hänsyn till avlöningarna för statens egna tjänstemän.

Om departementschefen också å ena sidan ansåge sig böra skänka sitt erkännande åt rättvisan i de grundsatser lärarlönenämnden med sitt förslag i nu berörda avseende velat förverkliga, hade han å andra sidan icke kunnat undgå att finna de av lönerregleringskommittén gjorda in-

vändningarna under för handen varande förhållanden utgöra ett avgörande hinder för förslagets avfattande efter nämndens linjer. — — —

Departementschefen hade sålunda funnit sig böra böja sig för de av löneregeringskommittén anförda omständigheter. — — — (sakkunnige sid. 33).

Riksdagen ville till slut med styrka betona, »att genom ett bifall till den föreliggande framställningen riksdagen i intet avseende tagit ståndpunkt till den viktiga frågan, huruvida en kommande löneregering för folkskollärarkåren skulle i någon mån byggas på principen om särskilda lönetillägg för familjeförsörjare eller icke, utan stode detta spörsmål för riksdagens vidkommande fullständigt öppet och oavgjort.» (Sakkunnige sid. 131. Som bekant blev principen av riksdagen förkastad.)

»Sådan det framlagda förslaget föreläge, vore det följaktligen byggt på dittills gällande avlöningsprinciper. Vid sådant förhållande ansåge riksdagen något särskilt yttrande från riksdagens sida i fråga om den under lönefrågans föregående skeden omdebatterade behovsprincipen icke för det närvarande erfordras, och ville riksdagen nu endast uttala sin anslutning till de av departementschefen förordade allmänna avlöningsgrunderna.»

»Om riksdagen också i frågan om dyrtidstillägg och dyrtidshjälp till befattningshavare i statens tjänst ansett denna princip böra uppgivas, innebure dess bibehållande i förevarande fall enligt riksdagens mening icke någon motsättning mot vad riksdagen beträffande statens tjänstinnehavare beslutat, enär de grunder på vilka det föreliggande förslaget vilade vore helt andra än de, som skulle gälla statstjänstemännen.» Nu föreslås *samma grunder* för lärarepersonalens dyrtidstillägg. (Sid. 56.)

Löneregeringskommittén: »Skulle det över huvud finnas från statens sida sett ändamålsenligt att för dess tjänstinnehavare tillämpa principen om särskilda avlöningstillägg åt familjeförsörjare, ansåge kommittén detta spörsmål böra underkastas en ingående utredning; och därest denna löneprincip eventuellt skulle visa sig förtjänt av beaktande, syntes den böra på en gång genomföras inom statsförvaltningen i dess helhet eller åtminstone väsentliga delar därav, och ej mera försöksvis, allenast inom vissa grenar av statstjänsten.

Löneregeringskommittén hade funnit en allmän och väsentlig förhöjning av de kommunalt anställda lärarnas avlöning påkallad och avsåge följaktligen att förorda en sådan. Vid sådant förhållande hade kommittén så mycket mindre ansett tillrådligt att i nämnda syfte för de ifrågavarande lärarna tillstyrka omförmälda löneprincip, som därigenom uppenbarligen

skulle föregripas den allmänna utredning, vilken kommittén ansåge böra föregå ett eventuellt införande av samma princip.

En sådan utredning hade kommittén funnit så mycket mera nödvändig, som ifrågavarande princip utformande i detalj visat sig vara föremål för delade meningar beträffande ett flertal frågor. (Sakkunnige, sid. 25; löneregleringskommittén: betänkande LV sid. 8.)

Av vad som ovan sagts, torde framgå,

1. att de för folkskolans lärarkår 1918 fastställda lönebeloppen även i jämförelse med vad, som samtidigt genom provisorisk lönereglering tillerkänts statsanställda med mindre omfattande utbildning än lärarnes, äro för låga och därför ej kunna anses som skäliga ens efter 1914 års prisnivå, och att på grund härav anledning ej torde föreligga att minska dyrtidstilläggen för folkskolans lärarpersonal, samt
2. att den av sakkunnige föreslagna tillämpningen av den s. k. behovsprincipen såväl av Kungl. Maj:t som av riksdagen vid den 1918 genomförda löneregleringen ansetts kräva en grundlig utredning, vilken genom ett godkännande på frågans dåvarande stadium skulle föregripas. I fråga om dyrtidstillägg för statens befattningshavande har den även ansetts olämplig och därför blivit avskaffad.

Därjämte må framhållas, att de kommunalt anställda lärarna böra i likhet med de statsanställda få åtnjuta beviljat dyrtidstillägg, intill dess riksdagen fattat nytt beslut i ärendet. Därför kräves emellertid ett förslagsanslag för nästa år. Vi hemställa till utskottet att beredvilligt vidtaga erforderliga beräkningar av det belopp, som i 1921 års riksstat behöves för ändamålet upptagas.

Med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95 angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst hava flera motionärer påyrkat höjning av dyrtidstilläggen utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Skulle dessa yrkanden vinna riksdagens och utskottets bifall, hemställa vi, att i överensstämmelse med likställighetsprincipen motsvarande höjningar måtte vidtagas beträffande dyrtidstillägg åt här ifrågavarande lärare.

Vad som i det föregående sagts, beträffande lärarna i folk- och småskolor, gäller även övriga kommunalt anställda lärare (vid högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskoleseminarier).

Den kostnadsberäkning, som betingas av ett bifall till vår framställning, har gjorts i anslutning till de i sakkunnigebetänkandet för varje grupp lämnade uppgifter ifråga om antal lärare och de lönegrader, vari de befinna sig, och skulle ökningen av anslagsbeloppen bliva följande:

För lärare vid folk- och småskolor	12,400,000 kronor
» » » högre folkskolor	184,000 »
» » » kommunala mellanskolor	208,000 » *)
» » » vissa småskoleseminarier	65,000 »

Summa 12,857,000 kronor

På grund av vad sålunda anförts, hemställa vi, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 392 besluta:

dels att å de lönebelopp, som utgå av statsmedel eller på motsvarande sätt beräknas enligt kungörelsen under punkt a) bevilja däri angivna lärare (lärare vid folk- och småskolor m. fl.) dyrtidstillägg enligt samma grunder, som bliva för statsanställda lärare fastställda, ävensom att med härav betingade ändringar godkänna berörda kungörelse,

dels att för bestridande av kostnaderna för dyrtidstillägg enligt berörda allmänna grunder anvisa på tilläggsstat för 1920 under åttonde huvudtiteln ett förslagsanslag av 37,850,000 kronor ökat med 12,857,000 kronor,

dels ock att dyrtidstillägget till här ifrågavarande lärare, i likhet med vad som föreslås beträffande statens befattningshavare, skall utgå även under 1921 enligt innevarande år fastställda grunder, intill dess riksdagen fattat nytt beslut i ärendet.

Stockholm den 10 april 1920.

M. B. Lundberg.

Oscar Olsson.

N. Ad. Berge.

Alb. Bergström.

G. A. Larsén.

Edv. Björnsson.

Joh. Nilsson,
Malmö.

Carl Johansson.

Fr. Lindskog.

---

*) Ökning å en eventuell tillfällig löneförbättring ej beräknad.

*Bilaga 1.***Fasta lönebelopp**

för lärare i folkskola och vissa tjänstemän vid kommunikationsverken
(se Svensk författningssamling nr 482 år 1918).

A. Enligt de år 1918 genomförda löneregleringar.

Bokhållare (= 10:de gradens tjänsteman)	2,700	3,900
Stationsskrivare (= 8:de gradens tjänsteman)	2,100	3,600
Manlig lärare i folkskola	2,100	3,000

B. Enligt för kommunikationsverkens personal år 1919 genomförd definitiv lönereglering (incl. bostad och bränsle).

Bokhållare	3,960	5,160
85 proc. därav	3,366	4,386
Stationsskrivare	3,450	4,560
85 proc. därav	2,932.50	3,876
Lärare i folkskola (lön + 20 proc. å densamma såsom ersättning för bostad och bränsle)	2,520	3,600

Samma löneförmåner med avdrag av $\frac{1}{6}$, motsvarande enligt hittills gällande grunder
(20 proc. å lönen) beräknad ersättning för bostad och bränsle.

Bokhållare	3,168	4,128
Stationsskrivare	2,760	3,648
Lärare i folkskola (utom bostad och bränsle)	2,100	3,000

Bilaga 2.

Jämförelse

mellan totalinkomsten per helt år för vissa tjänstemän vid statens järnvägar och för lärare. Dyrtidstillägget är beräknat efter nu gällande procenttal (141 + 47 proc.) samt för järnvägstjänstemännen å de under år 1919 utgående provisoriska lönebeloppen. I lärarens inkomst är inräknad ersättning för bostad och bränsle efter samma grunder som för ovannämnda tjänstemän (20 proc. å lönen).

Jämförelsen avser billigaste ort (+ minimilönen).

	Löneklass, resp. lönegrad	
	lägsta	högsta
Bokhållare (tjänsteman av 10:de lönegraden)	5,905.80	8,022.60
Stationsskrivare » » 8:de »	4,847.40	7,493.40
Manlig folkskollärare (icke-familjeförsörjare)	3,870.47	5,232.47
D:o (familjeförsörjare)	4,545.70	6,048.70

Samma jämförelse med tillämpning av det föreslagna högre procenttalet (141 + 70).

	Löneklass, resp. lönegrad	
	lägsta	högsta
Bokhållare	6,375	8,823
Stationsskrivare	5,151	8,211
Lärare (icke-familjeförsörjare)	3,979.33	5,479.33
Lärare (familjeförsörjare)	4,709	6,419

Samma jämförelse grundad på de för järnvägstjänstemännen fr. o. m. den 1 juli gällande lönerna och nu av Kungl. Maj:t föreslagna grunder för dyrtidstillägget (125 + 62,5 proc. å 85 proc. av de nyreglerade lönebeloppen).

	Löneklass, resp. lönegrad	
	lägsta	högsta
Bokhållare	6,813.75	8,651.25
Stationsskrivare	6,032.81	7,732.50
Lärare (icke-familjeförsörjare)	3,979.33	5,479.33
D:o (familjeförsörjare)	4,709	6,419